

Viktor Rydberg om Singoalla

Förord till andra upplagan (1865) ¹

På en välvillig förläggares anmodan har jag funnit mig uti att offentliggöra åtskilliga fantasier och små historier, som jag haft bland mina papper förvarade, delvis såsom minnen från en tid, då inbillningskraften var rikare än sjelfkritiken stark. Om man nu äfven kan finna sig uti att läsa dem, så vore det för förläggarens skull väl.

Med rätta älskar den stora allmänheten att se en väl inriden pegasus, känslig för hvarje minsta ryckning i förståndets tyglar. En god skolhäst är värd att prisa. Men den, som burit mig på dessa mina ungdomliga utflygter, var sin egen herre: han fick föra mig hvarst han ville, och så bar det af in i töcken-höljda, månskensbelysta nejder, der alla föremål tedde sig med ovissa, sväfvande linier. Der trufdes jag också väl den tiden. De som göra så ännu skola ursäkta mig och möjligen här igenfinna sina egna intryck, sin egen känslöstämning.

För andra än dem duga dessa historier svårligen, om icke, i brist på annan läsning, någon kulen höstqväll, då regnet slår på fönsterrutorna och brasan är tänd på härden.

Samlingen af dem börjas här med "Singoalla", ett kuriosum, som för flera år sedan varit offentliggjordt i någon oläst kalender och nu, efter en mild skärskådning af sin upphofsmans öga, för andra gången framläggas.

Ifrågavarande berättelse förutskickas såsom en prøfvosten, ty läser någon den till slut, kunna andra väl uthärda de öfriga.

Författaren.

¹ Singoalla utgavs andra gången 1865 på Oscar Lamms förlag under titeln *Dimmor. Fantasier och historier. I. Singoalla*. Meningen var att den skulle fått sällskap av ett par liknande berättelser, däribland Klosterbrodern (som Rydberg arbetade med vintern 1864-65) och möjligen också Stenmänniskan (som han börjat på 1858). Men ingen av dessa blev någonsin färdig.

Ur brev till Otto Borchsenius, 22 december 1875 ²

Tag dig till vara för Singoalla! Hela hennes väsen är så främmande för den danska literaturen, att den stackars lilla, som är mitt älsklingsbarn, skulle råka ut för löje, om hon visade sig i Köpenhamn. Hon är, tycker jag sjelf, så ohejdadt och på fulla allvaret romantisk, att man ej skall fördraga det, och hon skall synas uppskrufvad och patetisk därför att hon icke rör sig i den bundna stilen, som bättre passat henne, emedan den bättre dolt hennes svagheter. Men om du tror, att det i Danmark finnes tjugo bildade menniskor, som kunna hålla af henne med hennes fel, så finns det intet af mina barn, som jag så innerligt lade i dina armar som just denna Singoalla.

Ur brev till Otto Borchsenius, 29 augusti 1876

Längre fram på hösten skall jag sända dig en då utkommande tredje upplaga af "Singoalla", så att du en gång får göra bekantskap med detta mitt älsklingsbarn. Men öfversätta det torde nog icke gå an. Dina landsmän skulle icke tåla bilder, som ha sitt underlag mer i den skapande fantasien än i den rama verkligheten, och som målats med andra färger i landskapet och annan karnation i figurerna än den fotografierande realismen och den empiriska psykologien hafva på sin palett.

Ur brev till Carl Larsson, 24 sept 1893

Härmed sänder jag dig en afhandling författad af en ung lundensisk estetiker, Fr. Wetterlund, och offentliggjord år 1892 i Svensk Tidskrift, som gäller "Singoalla". Författaren har alldeles träffat de känslöstämningar, som beherrskade mig, då

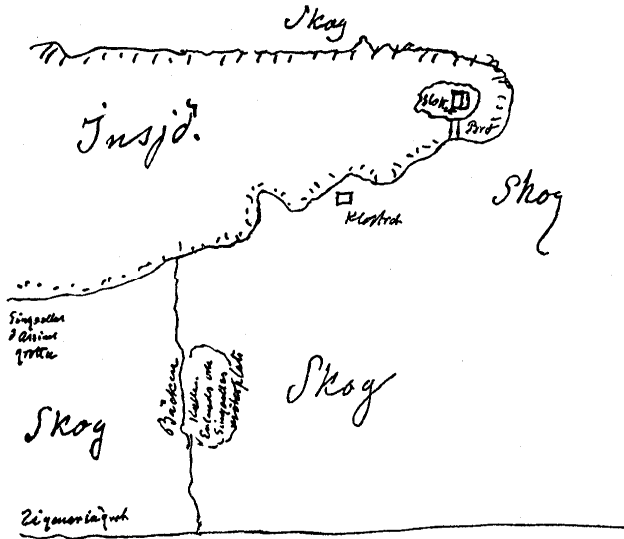
² Otto Borchsenius var Rydbergs danske översättare och hade 1874–75 översatt bland annat *Den siste Athenaren* och *Fribytaren på Östersjön*. Beträffande *Singoalla* lyssnade han till Rydbergs varningar och någon dansk utgåva blev denna gång inte av.

jag skref berättelsen.³ Kanske torde det därför intressera dig att genomöfna den. Jag kan icke beskrifva, hur det gläder mig, att denna ungdomsdikt varder illustrerad af dig, och att du gärna gör det. Jag ser, att du minns, att jag önskar Sorgbarn vacker - "mystiskt" vacker, "preraphaeliskt vacker", "symboliskt" vacker med drömmande ögon, sådan jag såg honom i min fantasi, när jag skref, och efteråt sett honom någon gång i verkligheten. Gör af de öfriga figurerna hvad du vill!

Som gosse har jag en enda gång färdats genom Nydalatrakten, men något djupare intryck af naturen däromkring emottog jag icke. Det är ej heller Nydala kloster jag menat.⁴ Jag har i unga år vandrat och vistats i så många småländska skogstrakter, som stodo i sin härlighet, oberörda af spekulationens härjande Trätälja, och sett så många tysta insjöar med speglade furor, och drömt och känt mig lycklig och på samma gång nedtryckt och hemsk till mods, i så många af dess oändliga pelarsalar, att jag i "Singoalla" snarare gifvit ett helintryck af dem, som passar till många trakter, än jag porträtterat ett enskilt landskap. Också har många läsare af "Singoalla" trott sig på pricken igenkänna än den ena, än den andra trakten söder ut från Jönköping. Porträtterta fördenskull hvilken skogssjö som helst, i hvars omgifvande barrskogar du kan inbilla dig, att Singoalla och Sorgbarn spökar! Ehuru dina illustrationer icke kunna få något att skaffa med huru jag tänkt mig lokaliteternas inbördes läge, ger jag dig medföljande karta, emedan jag fägnas af tanken, att våra fantasibilder skola vistas på samma terräng:

³ Vetterlund skickade 1891 en essä om *Singoalla* till Rydberg, som blev förtjust och hjälpte till att få den publicerad. Den finns omtryckt i Vetterlunds bok *Studier och dikter*, 1901.

⁴ En insändare i *Handelstidningen* hade hävdadt att Nydala var förebilden för Singoallas kloster, och Carl Larsson hade frågat Rydberg om det stämde.



Ur brev till Otto Borchsenius, jan 1895

Du inser nog, huru det skulle glädja mig att få se "Singoalla" så öfversatt till danskan som endast du med din fina smak, din grundliga och känsliga uppfattning af författarestil och din förtrogenhet med svenska språket kan göra det. [...]

Den stämning af mystik och symbolism, som jag, så att säga, omedvetet och drifven af ett inre behof inlade i denna min ungdomsskapelse, har nu åter vunnit sympatisk anklång inom den läsande verlden. Till och med den s. k. fysiologiska skolan inom litteraturen har fått en beröringspunkt med "Singoalla" i min skildring af "den hemliga kraften", hypnos- en, hvars stadier och verkningar (märk "dubbelpersonlighet- en" hos Erland!) jag på grund af ett slags intuition har, enligt hvad man påpekat, exakt beskrifvit tjugo år före Charcot och Binet.⁵

⁵ Jean Martin Charcot, 1825-1893, fransk neurolog, specialist på "hysteriska sjukdomar"; Freud studerade hypnos hos honom. Alfred Binet, 1857-1911, fransk psykolog, pionjär inom experimentalpsykologin.

Ur brev till Otto Borchsenius, 20 februari 1895

Då min hyggelige pater Henrik säger, att namnet Sorgbarn är ett underligt namn, dock känt i den heliga skrift, låter jag honom hänsyfta på 1 Mosebok 35,18, där Rakel, då hon med sitt eget lifs förlust köper inträde i världen åt sin yngste son, kallar honom *Ben-Oni*. Den latinska bibelöfversättning, som pateren får anses ha studerat, tolkar detta namn *filius doloris mei* = sonen af min smärta. Men då det latinska *dolor* brukas icke allenast för kroppsligt lidande, utan ock för andligt – för sorg, bedröfvelse o.s.v. – har jag funnit det naturligt, att pateren, när han hör namnet Sorgbarn, tänker på uttrycket *filius doloris*. Jag minns nu icke, om den danske bibeln öfversätter namnet Ben-Oni. Den svenske gör det icke. Orsaken, hvarför jag föredrog namnformen "Sorgbarn" framför "Smärtebarn", "Smärteson", var väl väsendtligen en estetisk. [...]

Kanske vore det skäl att på titelbladet kalla "Singoalla" prosadikt. Den gör ju icke anspråk på att vara en "historisk" novell, utan blott på att vara en blå blomma, vuxen på fantasiens mark. Icke dess mindre är den i hvarje minsta enskildhet tidsenlig. Sedan jag i min ungdom skref den, har man upptäckt, att zigenare funnos i Europa (om än icke i Sverige) på 1300-talet. Att jag gjorde detta antagande var det enda, mot hvilket historiskt kunnige kritici, då första upplagan utkom, opponerade sig.

Breven är tryckta i *Viktor Rydbergs brev*, II-III, utom det till Carl Larsson, som finns på Uppsala universitetsbibliotek.